

Lotte Hjortshøjs tale fra Gyldendals efterårsreception for børne- og ungdomslitteratur

Taler

Lotte Hjortshøj
Forlagschef for Gyldendal B&U

Dato

28. august 2026

Sted

Klareboderne 3, 1115 København
K

1 Kære alle sammen.

Hvor er det dejligt at se så mange samlet her i vores gård igen i år til B&U's efterårsreception.

5 Vi har glædet os så meget til at se jer.

Som altid synes vi, der er meget at fejre. Vi synes, vi sammen med alle jer igen i år har udgivet de bedste bøger for børn og unge. Og vi har gjort os umage for at sikre, at der er en bog til alle.

10

Jeg kan ikke nå at fremhæve dem alle sammen, men jeg vil nævne en enkelt udgivelse, som har fået særlig meget omtale her i efteråret, nemlig bogen *KALLE OG KAPTAJN SKIPPER*.

15

Det er en efterladt og aldrig færdiggjort historie af en af dansk børnelitteraturs højtelskede og nærmest legendariske forfattere, Ole Lund Kirkegaard. Udgivelsen af bogen fik en del opmærksomhed, for ikke alle mente, at man kan tillade sig at udgive et værk, som forfatteren ikke selv har mulighed for at færdiggøre og godkende.

20

Vi gjorde os selvfølgelig også mange overvejelser. Men da det var forfatterens egen datter, Nana Bang Kirkegaard, som kontaktede os og selv havde mod på at agere fødselshjælper og skrive historien færdig, vurderede vi, at det ville give god mening at udgive historien som et samarbejde mellem far og datter i stedet for at

25

lade den forblive i skuffen.

Vi synes, det er blevet en forrygende god bog, gennemsyret af OLK's ånd, fortalt i børnehøjde og smukt illustreret med stor respekt for Kirkegaards egen

30 streg af Mikkel Straarup Møller.

Og vi må konstatere, at der har været kæmpe interesse for at læse denne hidtil ukendte historie.

35 Kirkegaards forfatterskab er stadig efter så mange år velkendt overalt i landet, både i skolesammenhæng og i private hjem. I det lys kan det næppe komme bag på nogen, at hans mange store og små fans har været nysgerrige efter at læse denne lille efterladte perle.

40 Ud over at skrive underholdende, rørende, sjove, flabede og eventyrlige historier for børn var Ole Lund Kirkegaard en klog mand, der vidste et og andet om vigtige ting. Om fantasien sagde han fx:

45 *"Der er ikke noget galt med fantasien. Der er noget galt med dem, der ikke har nogen."*

I, der beskæftiger jer med at fortælle historier for børn på forskellige måder, gennem forskellige medier, ved, hvor sandt det er – for jer er fantasien en nødvendighed. Der er selvfølgelig nogle af os, der har mere fantasi end andre;
50 men kan man finde på historier uden fantasi?

Det spørgsmål leder mig til noget helt andet, som mange af jer sikkert også tænker en del på: Hvad kunstig intelligens kommer til at betyde for litteraturen i fremtiden. Det er der nok ikke mange, der hverken kan eller har lyst til at svare
55 på; jeg har i hvert fald ikke. Men jeg ved så meget, at hvis der er noget, de velsmurte og velskrivende sprogmodeller ikke har, så er det fantasi. De kan ikke selv finde på gode historier, de kan skabe algoritmegenererede efterligninger og varianter; og selvom de er gode til det og nok bliver bedre og bedre – så er deres "output" i sidste ende kun en skygge af den ægte, levende menneskelige fantasi.

60 I Weekendavisen 10. juli i år skrev Asger Hedegaard Boye et tankevækkende indlæg om forskellen på tekster skrevet af henholdsvis mennesker og maskiner, og jeg citerer:

65 *"Den litterære afsender har noget på hjerte, som den litterære modtager kan vælge at gribe. Men tilbage står, at sproget i bogen er blevet et mellemværende mellem dem. I skarpeste kontrast hertil kan en digital sprogmodel ikke have noget hjerte,*

70 *ingen interesse, intet mellemværende. Kun beregninger på baggrund af
instrukser, input omsat til output."*

Jeg synes, han har ret, når han skriver, at en bog skrevet af en levende forfatter, et menneske, er en personlig meddelelse fra forfatteren til læseren – det er kommunikation og ånd, ikke bare information og data.

75

En forfatter, der tematiserer ideen om, at kunstig intelligens i fremtiden kommer til at overtage hendes arbejde, er Charlotte Weitze. I hendes fine roman *Ulvemælk*, som udkom i 2025, er fortælleren Inga forfatter – eller det var hun engang. For i 2040, hvor hun fortæller sin historie, har kunstig intelligens
80 overtaget fortællingerne. Inga skriver modløst – og jeg citerer igen:

*"Nøglehullet for udgivelser er blevet mindre og mindre det sidste årti. Nu er det nærmest stoppet til. En tot vat er proppet i hullet, hvorfra noget engang lyste fra den anden side. Fra et andet menneske, der sad ved computeren og fandt på med
85 sin egen hjerne og med hjertet. Noget menneskebåret, noget virkeligt erfaret, der blev givet videre ..."*

Det gør næsten lidt ondt at læse. Men kære alle jer, der på hver jeres forskellige måde bidrager til at skabe gode børne- og ungdomsbøger, og som bruger jeres
90 hjerne og hjerte, jeres fantasi, kreativitet, sprogkundskaber og forestillingsevne m.m.: Nøglehullet er ikke stoppet til. I skal blive ved med at lyse fra den anden side. For hvad der end sker i fremtiden, så bliver I forhåbentlig ved med at have noget på hjerte. Noget menneskebåret, som I vil give videre.

95 For det, I laver, er vigtigt. Børnelitteraturen er på mange måder grundlaget for al senere læsning. Det er der, det hele starter. Det er der, læseglæden kan opstå for første gang og slå rod og vokse sig stærk. Det er Mimbo Jimbo, Gummi-Tarzan og Hodja, Pippi og Emil, Vitello og Alfons og Harry Potter, som baner vejen for Dostojevskij og Blixen og Cervantes og Austen og Ditlevsen og alle de andre
100 store og små kanoner. På den måde kan vi godt sige, at børnelitteraturen er verdens vigtigste litteratur.

Heldigvis har børnelitteraturen relativt gode vilkår i Danmark. Men rundt om i verden forsøger konservative kræfter at afskære både børn og voksne fra at læse
105 bøger, som de finder skadelige. Det sætter bl.a. Dansk PEN fokus på i den internationale Banned Books Week i oktober. Et lille udpluk af børnebøger,

som er ramt af denne form for censur, er Harry Potter-bøgerne, Brødrene Løvehjerte, Charlie og Chokoladefabrikken, Villy Vilddyr og The Hate U Give. Det virker helt skørt – men følg selv med i kampagnen under hashtagget #ForbudteBøger.

Særligt i USA fjernes et bekymrende antal børnebøger fra bibliotekshylder rundt omkring. Det kan man blandt andet forvisse sig om i den oprørende dokumentarfilm The Librarians, som kom sidste år. Den handler om en gruppe skolebibliotekarer, der kæmper imod den systematiske og omsiggribende censur af børnebøger fra skolebiblioteker i bl.a. Texas og Florida. I filmen følger man en gruppe bibliotekarers kamp for at afsløre det bagvedliggende konservative, religiøse netværk, der bl.a. tæller gruppen 'Moms for Freedom' som fører an i censurkampagnen.

Filmens helte er de tapre bibliotekarer, veritable frihedskæmpere, som trodser chikane, forfølgelse og trusler om juridiske repressalier og nægter at bøje af for dem, der vil bekæmpe børns frihed og ret til at læse om alt det, de har lyst til, og det, de gerne vil vide noget om. Friheden til at være uenig, friheden til selv at tage stilling!

Det er en film, der får en til at glæde sig over at bo i et land, hvor såvel bibliotekarerne ude i virkeligheden og politikerne på Christiansborg tager børns adgang til bøger alvorligt. Der bliver i disse år indkøbt fysiske bøger af alle slags og i store mængder til både daginstitutioner, skole- og folkebiblioteker og gymnasier.

And on that happy note ...

Kære alle forfattere, illustratorer, oversættere, grafikere, formidlere, anmeldere, korrekturlæsere og mange flere. Tusind tak til hver eneste af jer for jeres bidrag til alle vores udgivelser, både før, under og efter udgivelsen. Tak for at være med til at holde fantasien levende.

Inden jeg runder af, vil jeg byde særligt velkommen til de af jer, der er med til denne fejring for første gang. Og jeg vil gerne opfordre alle jer, som er kommet her i mange år, til at række ud mod ”de nye”: Hvis du spotter en, der står i et hjørne og ser lidt betuttet ud, så tøv ikke med at gå hen og sige hej. Vi har alle sammen været nye her engang, så vi ved, hvor svært det kan være ...

Nu skal vi skåle for børnelitteraturen, for læserne – og for jer, der skaber og formidler bøgerne.

150

Kilde

Manuskript modtaget fra taler og udgivet af Danske Taler med tilladelse fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

155

Tags

Festtale, Velkomsttale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/lotte-hjortshojs-tale-fra-gyldendals-efterarsreception-for-borne-og-ungdomslitteratur>

160

165

170

175

180